

УДК 159.345

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ОСОБИСТІСНОГО УТВОРЕННЯ

Норчук Ю.В.

майор, викладач кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Військової академії (м. Одеса)

В статті проведено науково-теоретичний аналіз основних підходів до вивчення проблеми психологічної готовності. Автор виходить з припущення про те, що специфікою даного поняття є його інтегративність, що виражається в стабільності та узгодженості особистісних компонентів, що сприяють успішності професійної діяльності. Визначено, що морально-психологічний фактор є найважливішим компонентом боєготовності і боєдатності та професійного потенціалу сучасного офіцера. Формування психологічної готовності це процес усвідомленого і цілеспрямованого самостійного і зовні заданого утворення в ході виконання службово-бойових завдань і після їх завершення. Визначено її структуру, рівні, особливості проявів, диференціація в залежності від видів військово-професійної діяльності, навчання, тощо.

Ключові слова: психологічна готовність, морально-психологічні чинники, психологічна стійкість, використання засобів інформаційних технологій.

Науковий аналіз основних підходів до вивчення проблеми психологічної готовності свідчить про складність і багатогранність феномена, інтерпретація якого залежить від методологічного підходу (функціональний, особистісний та особистісно-діяльнісний та ін.) і авторського контексту дослідження. Певна група вчених розглядають психологічну готовність як стан (Б. Ф. Ломов, М. І. Дьяченко, Л. А. Кандилович та ін.), інша - як якість особистості (Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, А. Ц. Пуні та ін.). Однак, незважаючи на відмінності в розумінні суті психологічної готовності і рівень аналізу даного феномена (структура, зміст, генезис, типологія та ін.), думка вчених сходиться в тому, що специфікою даного поняття є його інтегративність, що виражається в стабільності та узгодженості особистісних компонентів, що сприяють успішності професійної діяльності.

Аналіз провідних наукових досліджень показує існування різних підходів до типології психологічної готовності: види психологічної готовності виділяються на підставі компонентної структури. Залежно від специфіки досліджуваної діяльності, на підставі «критичних ситуацій» на життєвому шляху професіонала; за ступенем вираженості розрізняють звичайний, підвищений і знижений стан психологічної готовності (Н. Д. Левітов, А. М. Столяренко); за характером прояву в службово-бойовій діяльності виділяється рівний, наростаючий, професійний, вибуховий, імпульсивний, втрачений типи психологічної готовності (В. Ф. Дуб'яга); на підставі аспектів відносин людини з середовищем (суб'єкт-об'єктні і суб'єкт-суб'єктні відносини) психологічна готовність розглядається як предметно-діяльнісна і соціально-психологічна (комунікативна) (А. П. Авдєєва, Я. Л. Коломінський); залежно від майбутніх завдань психологічну готовність розділяють на загальну і готовність в даний момент, готовність до вирішення конкретних бойових завдань і повсякденну готовність (А. М. Столяренко та ін.) і т.д.

Підготовленість до професійної діяльності (зокрема військової) розглядається як комплекс професійно важливих якостей, знань, умінь і навичок, що детермінують можливість адекватно й успішно вирішувати спеціально-професійні завдання і виконувати функціональні обов'язки відповідно з посадовими обов'язками.

Ми погоджуємося з думкою В.Л.Марищука про те, що одним з елементів військово-професійної підготовленості є психологічна підготовленість. Дослідник виділяє компоненти, сформованість яких визначає високий рівень психологічної підготовленості військового фахівця: *мотиваційний* (гуманістична спрямованість, глибоке розуміння і усвідомлення державного значення та важливості виконуваних завдань, громадянську мужність, принциповість); *емоційно-вольовий* (емоційна стійкість до тривалих навантажень; готовність до ризику, віра в свої сили і можливість надання сприяння з боку товаришів по службі; відповідальність, самостійність і

рішучість); *когнітивний* (завадостійкість пізнавальних процесів, правильне уявлення про майбутні труднощі, умови, вимоги служби; здатність правильно розуміти і оцінювати мотиви поведінки товаришів і соціально-психологічні явища в колективі; знання хитрощів, прийомів, протиборчої сторони); *регулятивний* (вміння керувати своїми емоціями, знімати нервово-психічну напругу і втому; мобілізуватись на виконання завдань, висока працездатність; вміння викликати необхідні до умов діяльності психічні стани); *поведінковий* (вміння орієнтуватися і адекватно поводитися в психологічно складній ситуації; можливість швидко аналізувати і впевнено діяти; внутрішня зібраність, відповідальність; врівноваженість, адекватна самооцінка) [8, 9].

Більшість авторів у психологічній готовності особистості до професійної діяльності виділяють наступні компоненти: образ структури дії, загальний психофізичний стан, психологічну спрямованість особистості на виконання необхідних дій та інші. Всі названі характеристики визначалися авторами в контексті логічно і раціонально обумовленої психологічної готовності особистості до професійної діяльності, залишаючи за межами проблеми так звані несвідомі психологічні структури.

О.В. Черепковою досліджено формування психологічної готовності до професійної діяльності у курсантів військових вузів. Під психологічною готовністю автором розуміється «цілісне, інтегративне утворення особистості курсанта, що представляє собою виражене позитивне ставлення (позитивний настрій) на організовані та активні дії з охорони державного кордону; установка, стан мобілізації всіх психологічних і психофізіологічних систем курсанта, що забезпечують ефективне (і при необхідності екстрене) виконання певних дій; наявність сформованого образу професійної діяльності, необхідних знань, навичок і вмінь, загальних і спеціальних здібностей, а також рис характеру, адекватних вимогам майбутньої діяльності; згоду на прийняття рішення про виконання даної діяльності і сформованості у особистості уявлень про соціально-психологічному схвалення (підтримки) цільових установок професійної діяльності» [12]. Дослідниця констатує, що психологічна готовність є сукупним результатом освітнього процесу вищої школи, в якому реалізуються стратегії, моделі, алгоритми та технології продуктивного вдосконалення професійно важливих якостей особистості майбутнього фахівця. Доречно підкреслюється, що готовність майбутнього офіцера сприймати, розуміти, оцінювати і розвивати акмеолого-психологічні характеристики «Я-професійне» є продуктом інтегральної діяльності всіх учасників освітнього процесу, які забезпечують розвиток курсанта як суб'єкта професійної діяльності [12].

С.В.Лазарев (на прикладі діяльності авіаінженерів) відмічає достатньо глибоку характеристику психологічної готовності [6]. Автор зазначає, що при вивченні особистісних особливостей суб'єктів праці виникає важливе питання не тільки професійної, а й психологічної готовності до військово-професійної діяльності, що є «цілеспрямованим виразом особистості», що включає різні структурні компоненти. В такому контексті психологічна готовність молодих авіаінженерів до військово-професійної діяльності автор розглядає як інтегративне утворення особистості авіаінженера, що представляє собою виражене позитивне ставлення (настрій) до ефективної підготовки авіатехніки, наявність необхідних навичок і вмінь, а також рис характеру, адекватних вимогам діяльності. Її рівень опосередкований характером взаємозв'язків внутрішніх (особистісних) детермінант і зовнішніх умов [6]. Вважаємо, що зазначене поняття доцільно екстраполювати на ефективність професійної діяльності військовослужбовців різних родів військ.

Дослідження С.В.Лазарева заслуговує уваги в контексті визачення сенситивних етапів розвитку психологічної готовності молодих авіаінженерів до військово-професійної діяльності. У дисертації доведено, що її розвитку відбувається, як правило, протягом трьох послідовних періодів, які збігаються з роками служби в офіцерському званні і завершується в основному через три роки служби [6]. Окремих досліджень потребує можливість екстраполяції зазначених тенденцій на більше широке коло військових професій та спеціалізацій. Уваги також заслуговує теза про те, що досягнення достатнього рівня розвитку психологічної готовності авіаінженерів до військово-професійної діяльності, неможливо без вирішення проблеми «кризи військово-

професійної діяльності». У зв'язку з цим виникає питання про те, чи є криза обов'язковим елементом-етапом у розвитку психологічної готовності до професійної діяльності військовослужбовця, чи тикається лише окремих випадків. Бажаємо за доцільне порушити також питання про відповідність цієї тези до усіх можливих видів військово-професійної діяльності.

Ми погоджуємося з визначенням Т.В. Маркелової про те, що завчасна стійкість є інтегральною системою професійно-орієнтованих якостей і результатом підготовленості до умов військово-професійної діяльності, яка безпосередньо проявляється в стані психологічної готовності [7].

Як свідчить аналіз психологічних першоджерел, в більшості досліджень зазначені поняття використовуються майже тотожно одне одному. Крім того наші узагальнення дозволяють зробити висновок про те, що якщо теоретично автори визначають розмеження між поняттями, методичний інструментарій їхнього емпіричного дослідження практично повторюють одне одного [1,3,9].

Цікавою в контексті нашого дослідження є класична типологізація в межах якої виділяють два види психологічної готовності - тривалу і тимчасову (В. А. Аверін, А. Г. Асмолов, А. А. Деркач, М. І. Дьяченко, В. Г. Зазикін, Л. А. Кандибовіч, А. К. Маркова, В. Л. Маришук, Є. П. Ільїн та ін.).

На думку Т.В. Маркелової синонімами тривалої готовності є терміни «довгострокова», «домінуюча», «стійкість», «підготовленість», часової готовності - «оперативна», «короткострокова», «короткочасна», «ситуативна», «динамічна», кожен з яких відображає сутнісні характеристики даного типу готовності.

І.Р. Утяшиним визначено, що морально-психологічний фактор є найважливішим компонентом боєготовності і боєздатності та професійного потенціалу сучасного офіцера, має прямі проєкції на якісні характеристики його особистості і здійснювану ним військово-професійну діяльність. Дослідження автора достатньо обґрунтовано виділяє у військово-професійній діяльності дві складові - «функцій» і «суб'єкта», що виконує ці функції. На думку автора це дозволяє глибше і ширше усвідомити роль і місце морально-психологічної складової в системі підготовки сучасних офіцерських кадрів [14].

Дослідником виявлено та обґрунтовано психолого-педагогічні умови формування морально-психологічної готовності курсантів в освітній та різних видах військово-службової діяльності, які полягають у: визначенні змісту та структури морально-психологічної підготовки курсантів до сучасної військово-професійної діяльності виходячи з основних функцій (проєктувальна, конструктивна та ін.), видів військово-професійної діяльності (бойова, службова та ін.) і сучасних комплексних морально-психологічних завдань, процесу їх виконання; технологічності процесу формування морально-психологічної готовності курсантів, що виявляється на кожному етапі формування - постановка командиром і прийняття підлеглими мети по морально-психологічну підготовку, визначення засобів виконання поставленого завдання, передбачення можливих ускладнень (бар'єрів), обґрунтування способів їх подолання, планування системи заходів, передбачення можливих наслідків від їх реалізації, корекція отриманого результату.

Основними завданнями процесу формування морально-психологічної готовності курсантів І.Р. Утяшин вважає: формування моральної здатності до професійної діяльності за допомогою розвитку таких морально-етичних якостей військовослужбовців, як переконаність у своїй правоті, відданість Батьківщині, військовому обов'язку, присязі, патріотизм, любов до військової професії, спеціальності тощо; формування психологічної готовності до професійної діяльності шляхом розвитку психічних процесів, властивостей, станів, забезпечення морально-психологічної мотивації і налаштованості військовослужбовців на успішну військово-професійну діяльність [66-68]. Дослідником запропоновано оригінальну авторську модель морально-психологічної готовності.

Морально-психологічна готовність майбутніх офіцерів характеризується значним числом показників, які об'єднані в дві взаємопов'язані групи.

Перша група - загальносоціальні показники - складається з двох підгруп. Перша підгрупа (базові або стійкі показники): теоретична і моральна зрілість, вихованість, підготовленість, згуртованість військових формувань на основі національних духовних і моральних цінностей, ступінь морально-психологічної єдності військ. Друга підгрупа (ситуативні або динамічні показники): відношення військовослужбовців до подій внутрішнього і міжнародного життя, рішенням військово-політичного керівництва держави, виконання свого конституційного обов'язку і поставлених завдань, дотриманню військової присяги; впевненість у перемозі над ворогом, рішучість діяти самовіддано і відстоювати інтереси свого народу, громадська активність особового складу.

Друга група - військово-спеціальні показники (або показники предметно-практичного плану): якість вирішення бойових та інших завдань, рівень бойової та іншої військово-професійної підготовленості військ, статутного порядку, організованості та військової дисципліни, стан бойової техніки і зброї.

Формування психологічної готовності воїна оперативних частин внутрішніх військ МВС до діяльності по охороні громадського порядку досліджено в роботах В.Ф.Дубяги [1]. Автором визначено, що формування психологічної готовності це процес усвідомленого і цілеспрямованого самостійного і зовні заданого утворення в ході виконання службово-бойових завдань і після їх завершення. Це певний взаємозв'язок особистісно-смиислового, ситуативно-цільового та операціонально-виконавчого рівнів регуляції.

Структура психологічної готовності воїнів (згідно В.Ф.Дубягою) оперативних частин являє собою єдність декількох рівнів готовності, відповідних різним рівням психічної регуляції діяльності. Вона включає ієрархічно супідрядні рівні готовності: особистісно-смисловий, ситуативно-цільовий і операціонально-виконавчий.

При цьому на кожному такому окремому рівні система "особистість - свідомість-діяльність" представлена взаємопов'язаними компонентами модальності: мотиваційним, емоційно-вольовим, орієнтовним і виконавчим (поведінковим). Оригінальною є концепція автора згідно якої в аспекті реалізації готовності виділяються потенційна, актуальна і «нова» готовність

Вчений зазначає, що основними показниками сформованості психологічної готовності воїнів оперативних частин ВВ є: спрямованість і адекватність ціннісно-смиислової сфери; суб'єктивна мобілізованість, налаштованість і рішучість до здійснення дії; ситуативна емоційно-вольова стійкість; рівень суб'єктивного контролю; рівень загальної та ситуативної тривоги; здатність до прогнозування динаміки службово-бойових ситуацій та гнучкої зміни алгоритму індивідуальних службово-бойових дій; адекватність обґрунтування своїх дій по службово-правовими нормами.

Формування психологічної готовності бойових розрахунків до несення бойового чергування досліджено в роботах О.Ю.Чинаєва [13]. Дослідник довів, що значущими психологічними умовами, що дозволяють здійснити ефективне формування психологічної готовності бойового розрахунку командного пункту ЗРП, є: висока групова згуртованість бойового розрахунку; високий рівень спрацьованості; високий рівень сумісності особового складу бойового розрахунку.

Ми погоджуємося з висновком автора про те, що цілеспрямоване формування психологічної готовності бойового розрахунку до несення бойового чергування забезпечується за рахунок становлення і розвитку в його системі структурних компонентів за допомогою введення в процес попередньої підготовки наступних основних взаємопов'язаних психолого-педагогічних прийомів і засобів: відбір і комплектування бойових розрахунків з урахуванням соціально-психологічної та психофізіологічної сумісності; згуртування бойових розрахунків на основі ціннісно-орієнтаційної єдності у ставленні до завдань бойового чергування; досягнення спрацьованості бойових розрахунків в ході організації практичних і розумових дій, спілкування та взаємодопомоги при спільній діяльності.

Критерієм сформованості психологічної готовності бойового розрахунку доцільно вважати такий рівень її розвитку, який дозволяє бойовому розрахунку при вирішенні різного

типу навчально-бойових завдань бойового чергування швидко орієнтуватися в обстановці і спільно діяти на рівні максимальних вимог, настанов і нормативів з бойової роботи [13].

Як окремий вид психологічної готовності в науковій літературі виділяється соціально-психологічна. Її дослідженню присвячено роботи О.Г.Риндиної на прикладі вивчення її феноменології у призовників [10]. Соціально-психологічна структура готовності особистості допризовників, на думку дослідниці, включає наступну емпіричну систему взаємопов'язаних параметрів: соціальні установки, стійкість світоглядних позицій, ціннісні орієнтації, соціальна активність, рівень домагань, прийняття ролі військовослужбовця, соціальні очікування найближчого оточення, параметри здоров'я і фізичного самопочуття.

Як стає зрозумілим з результатів емпіричного дослідження авторки адекватному відношенню до військової служби сприяють дитячо-батьківські відносини, матеріальна забезпеченість, активна участь батька у процесі виховання громадянського обов'язку, захопленість допризовників військово-прикладними видами спорту [10].

Психолого-педагогічні умови формування готовності військових фахівців до вирішення конфліктних ситуацій досліджено І.Ю.Устиновим. Автором запропоновано модель формування готовності військових фахівців до вирішення конфліктних ситуацій, що включає: структуру формування конфліктологічної готовності, вимоги до неї, психолого-педагогічні умови, що впливають на її формування у військовому вузі [15].

Доцільно навести також відомості про суб'єктивну сформованість соціально-психологічної готовності. Доведено, що вона характеризується наявністю когнітивної диференційованості уявлень про себе і свої можливості, адекватністю загальної самооцінки фізичних, соціальних і духовних якостей, позитивним ставленням до соціальної військового середовищі, загальним рівнем професійної підготовки [15]. Зазначені тенденції і зв'язки в цілому відповідають нашим спостереженням та власним теоретичним дослідженням.

Формуванню психологічної готовності слухачів-льотчиків вищої військової школи до прийняття відповідальних рішень присвячено роботи Г.К.Курзенкова [5]. Психологічна готовність до прийняття відповідального рішення, згідно думок Г.К.Курзенкова включає не тільки мотиваційний, інтелектуальний, емоційно-вольовий, а й моральний компонент. Саме виокремлення останнього в окремий блок відрізняє дослідження автора від подібних.

Структура мотиваційного компонента включає: потребу у професійному становленні, всебічному особистісному розвитку, саморозвитку, вдосконаленні в області спеціальних і психолого-педагогічних знань, подальшого становлення льотних здібностей. У структуру інтелектуального компонента входять: здатність до рефлексії, до антиципації, високий рівень розвитку уваги, сприйняття, пам'яті, мислення, що сприяють успішному формуванню образу польоту, просторових уявлень, порядку і послідовності суміщеної діяльності. Емоційно-вольовий компонент складається з таких елементів: стресостійкості, ініціативності, дисциплінованості. Моральний компонент характеризується здатністю адекватно оцінювати моральний зміст розв'язуваної задачі і приймати відповідне моральне рішення [5].

Цікавим з методологічних засад наших наукових пошуків є дослідження В.В. Сисоєва. Відмінність понять психологічної готовності і стійкості автор пропонує диференціювати за часовим параметром. На його думку психологічна готовність виникає безпосередньо перед реалізацією діяльності (в нашому випадку перед боєм), стійкість – завчасно. Дослідник інтерпретує психологічну готовність як стан налаштованості і мобілізованості психіки воїнів на подолання майбутніх труднощів бойової діяльності та успішності виконання завдань адекватно їх значимості і складності, а стійкість - як систему психологічних якостей, що забезпечують можливість цього [11].

Військова дійсність висуває особливі вимоги до особистісних характеристик військовослужбовців, особливо до початківців служби в лавах Збройних Сил України. Це пов'язано з новою якістю комунікативної взаємодії, зміною статусно-рольового становища, розлукою з близькими людьми, різкою зміною ритму фізіологічного функціонування, станом невизначеності, негативним сприйняттям найближчого майбутнього. Наслідком цього може бути зниження емоційного фону, переважання негативних емоцій, що дезорганізують діяльність.

В контексті визначення емоційного компонента психологічної готовності військовослужбовців доречно згадати про дослідження М.В.Єфимова. Цікавість дослідження полягає у вивченні впливу емоційного компонента психологічної готовності військовослужбовців на адаптацію і успішність військової праці солдатів молодого поповнення, а також взаємозв'язки між його формуванням і змінами показників особистісних і соціально-психологічних характеристик, що впливають на проходження військової служби [2]. Автором доведено, що формування емоційного компонента психологічної готовності призовників до військової служби реалізується в ході спеціально організованих психолого-педагогічних заходів у період зборів молодого поповнення. Організація роботи з формування емоційного компонента психологічної готовності впливає на адаптацію до військової служби і успішність військової праці солдатів молодого поповнення. Встановлено, що формування емоційного компонента психологічної готовності зумовлює підвищення показників наступних особистісних характеристик, як: товариськості, домінантності, нормативності поведінки, впевненості, самоконтролю, екстраверсії. Доведено, що процес формування емоційного компонента психологічної готовності до військової служби сприяє розвитку соціально-психологічних характеристик військових колективів через збільшення показників згуртованості, стійкості, референтності, зниження конфліктності [2].

Методику використання засобів інформаційних технологій у процесі формування готовності військового фахівця до реалізації військово-педагогічної функції запропоновано в дисертації І.М.Караваєва [3]. Автор доречно доводить, що використання засобів інформаційних технологій у педагогічному процесі військово-інженерного вузу забезпечує системність і спрямованість організації процесу військово-професійної підготовки на формування готовності до реалізації військово-педагогічної функції, активізацію процесу навчання, якщо визначена і реалізована в процесі професійно-педагогічної підготовки система методичних принципів розробки методики використання засобів інформаційних технологій: доцільності, системності та цілісності, поліфункціональності, проблемності та практичної спрямованості, інтегративності.

Таким чином, в ході дослідження виявлено великий масив наукових даних з проблеми психологічної готовності. Визначено її структуру, рівні, особливості проявів, диференціація в залежності від видів військово-професійної діяльності, навчання, тощо. Але питання про завчасно сформовану стійкість як передумову виникнення психологічної готовності в системі професійного і особистісного становлення майбутнього військовослужбовця є недостатньо розкритим. Тому практично важливим є висновок про доцільність розгляду завчасно сформованої стійкості майбутніх військовослужбовців як інтегрального особистісного утворення, адекватного умовам професійної діяльності на основі якого де термінується та розгортається стан психологічної готовності.

Список використаних джерел:

1. Дубяга В.Ф. Формирование психологической готовности воина оперативных частей внутренних войск МВД России к деятельности по охране общественного порядка : Дис. ... канд. психол. н. : 19.00.14 : Москва, 1998 251 с.
2. Ефимов М.В. Формирование эмоционального компонента психологической готовности солдат молодого пополнения к службе в ВС России : дисс... канд. психологических наук : 19.00.07 / М.В. Ефимов : Ур. гос. ун-т им. А.М. Горького.- Екатеринбург, 2008.- 203 с.
3. Караваев И.Н. Методика использования средств информационных технологий в процессе формирования готовности военного специалиста к реализации военно-педагогической функции : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / И.Н. Караваев: Тамбов, 1999 - 223 с.
4. Кокун О. М. Сучасні тенденції психофізичного забезпечення діяльності фахівців в умовах ризику / О. М. Кокун // Проблеми екстремальної та кризової психології : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Ч. 1. – Х. : УЦЗУ, 2007. – С. 245.
5. Курзенков Г.К. Формирование психологической готовности слушателей-летчиков высшей военной школы к принятию ответственных решений : диссертация ... кандидата психологических наук : 19.00.07 / Г.К. Курзенков - Москва, 2006. - 185 с.

6. Лазарев С.В. Развитие психологической готовности молодых авиаинженеров к военно-профессиональной деятельности : Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.14 : Москва, 2000 - 240 с.
7. Маркелова Т.В. Теоретико-методологические основы заблаговременной устойчивости будущих офицеров запаса к условиям военно-профессиональной деятельности : диссертация ... доктора психологических наук : 19.00.03 / Т.В. Маркелова; [Место защиты: Соврем. гуманит. акад.]- Москва, 2011.- 280 с.
8. Марищук В.Л. О некоторых актуальных проблемах психологического отбора / В.Л.Марищук, /Проблемы формирования профпригодности специалистов/ Под ред. Забродина Ю.М. -М., 1985. С.146-149.
9. Марищук В.Л. Психологические основы формирования профессионально значимых качеств : диссертация ... доктора психологических наук : 19.00.03. / В.Л.Марищук - Ленинград, 1982. - 351 с.\
10. Рындина О.Ю. Социально-психологическая готовность допризывной молодежи к службе в Российской армии : Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / О.Ю. Рындина. - Чебоксары, 2000 - 217 с.
11. Сысоев В.В. Формирование у студентов непрофильных педагогических специальностей потребности в физическом самосовершенствовании : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 : Брянск, 2003 195 с.
12. Черепкова Е.В. Формирование психологической готовности к профессиональной деятельности у курсантов военных вузов : Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / Е.В. Черепкова.- Москва, 2002 - 197 с.
13. Чинаев А.Ю. Формирование психологической готовности боевых расчетов к несению боевого дежурства : автореферат дис. ... канд. психол. н. : 19.00.14. – М., 1993.- 26 с.
14. Утяшев И.Р. Формирование морально-психологической готовности курсантов к будущей военно-профессиональной деятельности в условиях модернизации войск : дис. ... канд. пед. н. : 13.00.08 / И.Р. Утяшев; [Место защиты: Казан. гос. технол. ун-т].- Казань, 2009.- 195 с.
15. Устинов И.Ю. Психолого-педагогические условия формирования готовности военных специалистов к разрешению конфликтных ситуаций : дис. ... канд. пед. н. : 13.00.08, 13.00.01 / И.Ю. Устинов- Воронеж, 2005.- 246 с.

REFERENCE

1. DUBYAHA V.F. Formyrovanye psykholohycheskoy hotovnosti voyna operatyvnykh chastey vnutrennykh voysk MVD Rossyy k deyatel'nosti po okhrane obshchestvennoho poryadka : Dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.14 : Moskva, 1998 251 с.
2. Efymov M.V. Formyrovanye emotsyonal'noho komponenta psykholohycheskoy hotovnosti soldat molodoho popolnenyya k sluzhbe v VS Rossyy : dys. ... kand. psykhol. n. : 19.00.07 / M.V. Efymov : Ur. hos. un-t ym. A.M. Hor'koho.- Ekaterynburh, 2008.- 203 s.
3. Karavaev Y.N. Metodyka uspol'zovanyya sredstv ynformatsyonnykh tekhnolohyy v protsesse formyrovanyya hotovnosti voennoho spetsyalysta k realizatsyy voenno-pedahohycheskoy funktsyy : Dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Y.N. Karavaev: Tambov, 1999 - 223 с.
4. Kokun O. M. Suchasni tendentsiyi psykhofizychnoho zabezpechennya diyal'nosti fakhivtsiv v umovakh ryzyku / O. M. Kokun // Problemy ekstremal'noyi ta kryzovoyi psykholohiyi : zb. nauk. prats'. – Vyp. 3. – Ch. 1. – Kh. : UTsZU, 2007. – S. 245.
5. Kurzenkov H.K. Formyrovanye psykholohycheskoy hotovnosti slushateley-letchykov vysshey voennoy shkoly k prunyatyyu otvet-stvennykh reshenyy : dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.07 / H.K. Kurzenkov - Moskva, 2006. - 185 s.
6. Lazarev S.V. Razvytye psykholohycheskoy hotovnosti molodykh avyaaynzhenyrov k voenno-professyonal'noy deyatel'nosti : Dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.14 : M., 2000 - 240 с.
7. Markelova T.V. Teoretyko-metodolohycheskye osnovy zablahovremennoy ustoychyvosty budushchykh ofytserov zapasa k uslovyuyam voenno-professyonal'noy deyatel'nosti : dys. ... d. psykhol. n. : 19.00.03 / T.V. Markelova; [Mesto zashchyty: Sovrem. humanyt. akad.]- Moskva, 2011.- 280 s.

8. Maryshchuk V.L. O nekotorykh aktual'nykh problemakh psikhologicheskogo otbora / V.L.Maryshchuk, /Problemy formirovaniya profprihodnosti spetsyalystov/ Pod red. Zabrodyna Yu.M. -M., 1985. S.146-149.
9. Maryshchuk V.L. Psikhologicheskiye osnovy formirovaniya professional'no znachimyykh kachestv : dys ... d. psikhol. n. : 19.00.03. / V.L.Maryshchuk - Lenynhrad, 1982. - 351 s.\
10. Рындина О.Ю. Sotsyal'no-psikhologicheskaya hotovnost' dopryzhyvnoy molodezhy k sluzhbe v Rossyyskoy armyu : Dys. ... kand. psikhol. nauk : 19.00.05 / O.Yu. Рындина. - Чебоксары, 2000 - 217 с.
11. Сысоев V.V. Formirovaniye u studentov neprofyl'nykh pedahogicheskyykh spetsyal'nostey potrebnosti v fizycheskom samosovershenstvovaniyu : Dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 : Bryansk, 2003 195 с.
12. Cherepkova E.V. Formirovaniye psikhologicheskoy hotovnosti k professional'noy deyatel'nosti u kursantov voennykh vuzov : Dys. ... kand. psikhol. nauk : 19.00.13 / E.V. Cherepkova.- Moskva, 2002 - 197 с.
13. Chynaev A.Yu. Formirovaniye psikhologicheskoy hotovnosti boevykh raschetov k nesenyuu boevoho dezhurstva : avtoreferat dys. ... kand. psikhol. n. : 19.00.14.- Moskva, 1993.- 26 s.
14. Utyashev Y.R. Formirovaniye moral'no-psikhologicheskoy hotovnosti kursantov k budushchey voenno-professional'noy deyatel'nosti v uslovyakh modernyzatsyy voysk : dys. ... kand. ped. n.: 13.00.08 / Y.R. Utyashev; [Mesto zashchity: Kazan. hos. tekhnol. un-t].- Kazan', 2009.- 195 s.
15. Ustynov Y.Yu. Psikhologo-pedahogicheskiye usloviya formirovaniya hotovnosti voennykh spetsyalystov k razresheniyu konfliktnyykh sytuatsiy : dys. ... kand. ped. n. : 13.00.08, 13.00.01 / Y.Yu. Ustynov- Voronezh, 2005.- 246 s.

Норчук Ю.В. Сущность и содержание психологической готовности к профессионально-служебной деятельности будущих военнослужащих как личностного образования

В статье проведен научно-теоретический анализ основных подходов к изучению проблемы психологической готовности. Автор исходит из предположения о том, что спецификой данного понятия является его интегративности, что выражается в стабильности и согласованности личностных компонентов, способствующих успешности профессиональной деятельности. Определено, что морально-психологический фактор является важнейшим компонентом боеготовности и боеспособности и профессионального потенциала современного офицера. Готовность включает иерархически соподчиненные уровни: личностно-смысловой, ситуативно-целевой и операционально-исполнительный.

Ключевые слова: психологическая готовность, морально-психологические факторы, психологическая устойчивость, использование средств информационных технологий.

Norchuk Y. Nature and contents of psychological readiness to professional and service activity of future uniform as personal formation

The scientific and theoretical analysis of the main approaches to the study of psychological readiness is presented in the article. The author assumes that the specifics of this concept is its integrative, reflected in the stability and consistency of personality components that contribute to the success of professional work. The moral-psychological factor is an essential component of combat readiness and combat capability and potential of modern professional officer are determined. Formation of psychological readiness is a process of deliberate and targeted independent and outside the education given in the course of service and combat missions after their completion. These particular relationships of personal-semantic, situational-based and operational-level executive regulation are presented. It includes the hierarchically subordinate readiness: personal-semantic, situational-target and operational-executive. Its structure, levels, features displays, differentiation depending on the types of military-professional work, training, and more are described.

The conclusion about expediency consideration in advance of future military resistance formed as an integral personal formation that is adequate to the conditions of professional activities on the basis of which were terming and deployed state of psychological readiness.

Keywords: psychological readiness, moral and psychological factors, psychological resistance, information technology.